

ประเด็นทางจริยธรรมที่ควรให้ความสำคัญ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

รศ.ดร.ศรินทร์ทิพย์ กิตติสุขสถิต

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

โครงการฝึกอบรมเรื่อง "จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สำหรับหัวหน้าโครงการวิจัย" ครั้งที่ 2

(สำหรับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

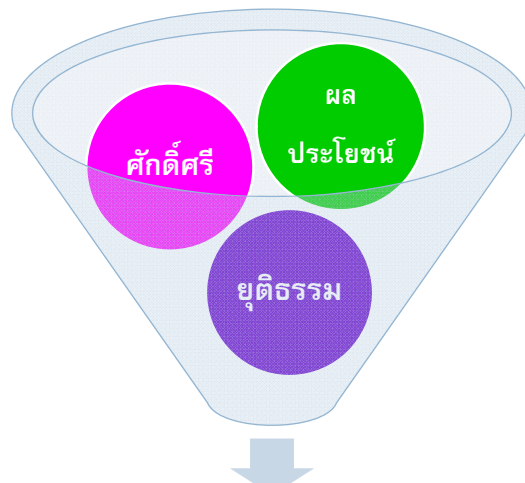
15 กันยายน 2558

ภัทริยา กิจเจริญ

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

The Belmont Report (1979)

2

เป็นการสร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านการแพทย์ สังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ กฎหมาย และ ชีววิทยา

Moral Principle

3

หลักจริยธรรมทั่วไปกับการวิจัยเชิงปริมาณ

4

- ประการที่หนึ่ง หลักความเคารพในบุคคล (principle of respect for persons) เน้นประเด็น ศักดิ์ศรี/การตีตรา/ เคารพการตัดสินใจของบุคคลที่อยู่ในภาวะที่ตัดสินใจได้/ ปกป้องเด็ก ผู้เยาว์ กลุ่มเปราะบาง
- ประการที่สอง หลักผลประโยชน์ (principle of beneficence) เน้น ประเด็น การมีส่วนได้ส่วนเสีย การประเมิน 'ความเสี่ยง-ประโยชน์' (risk-benefit assessment) จะต้องลดความเสี่ยงและอันตรายให้เหลือน้อยที่สุด และ เพิ่มประโยชน์ให้มากที่สุด
- ประการที่สาม หลักความยุติธรรม (principle of justice) เน้น ประเด็น การเลือกปฏิบัติ การเลือกบุคคลที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย จะต้องเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม ในแง่ของภาระและประโยชน์ที่บุคคลจะได้รับจากการวิจัย

ประการที่หนึ่ง หลักความเคารพในบุคคล

5

เป็นหัวใจหลักของ จริยธรรมวิจัย จุดนี้มีไว้เพื่อปกป้องความรู้สึก (interest)

หลากหลายของบุคคลทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความมั่นคงทางวัฒนธรรม

หลักการนี้เป็นพื้นฐานของการปกป้องศักดิ์ศรีของผู้ถูกวิจัย

นักวิจัยเชิงคุณภาพ ต้องตระหนักและพึงรำลึกว่า นักวิจัยเชิงคุณภาพต้องปกป้องศักดิ์ศรีของผู้ถูกวิจัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีผู้ถูกวิจัยเป็นกลุ่มเปราะบาง หรือ เป็นผู้ถูกกล่าวหาในทางกฎหมาย

หลักความเคารพในศักดิ์ศรี

6

การเคารพในศักดิ์ศรีของกลุ่มเปราะบางและอ่อนแอ
(respects for vulnerable persons)

นำมาซึ่งข้อกำหนดทางจริยธรรมสำหรับกลุ่มบุคคลที่เปราะบางและอ่อนแอซึ่งด้อยความสามารถ ทาง ร่างกาย และ/หรือ ด้อยความสามารถในการตัดสินใจ เช่น เด็ก ผู้ถูกคุมขัง เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้ต้องได้รับการปกป้องจากการถูกใช้ในทางที่ผิด นำไปหาผลประโยชน์ และการแบ่งชนชั้น ในทางปฏิบัติจะออกมาในรูปของการดำเนินการพิเศษ ที่ปกป้องสิทธิประโยชน์ของคนกลุ่มนี้

หลักความเคารพในศักดิ์ศรี

7

การเคารพในการให้คำยินยอมโดยบอกกล่าวและความเป็นอิสระ (**free and informed consent**) ในการตัดสินใจ หมายถึงการขอรับความยินยอมของบุคคลโดยบอกกล่าว ในทางปฏิบัติอยู่ในรูปของการสนทนาเกี่ยวกับ กระบวนการ สิทธิ หน้าที่และกำหนดให้มีคำยินยอมและความเป็นอิสระในการที่จะตัดสินใจ

ในบางกรณีที่นักวิจัยทำการรวบรวมข้อมูลitudinal โดยไม่สามารถใช้กระบวนการขอความยินยอมจาก ประชากรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เราใช้ข้อมูลitudinalได้ นักวิจัย ต้องรับผิดชอบในการปกป้อง และ ดำเนินการเพื่อลด ความเสี่ยง หรือ การถูกละเมิดสิทธิของประชากรที่เกี่ยวข้อง (เปรียบเสมือนผู้ถูกวิจัย) ในทันที เช่น กรณี การ ตัดข่าวหรือ อ้างอิงข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์ หรือ สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

หลักความเคารพในศักดิ์ศรี

8

การเคารพในความเป็นส่วนตัวและรักษาความลับ (**respects for privacy and confidentiality**)

เป็นปฐมของการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นคนในหลายวัฒนธรรมและจะช่วย ป้องกัน ความมั่นคงทางจิตใจได้ ดังนั้นมาตรฐานของการเคารพในความเป็นส่วนตัว และรักษาความลับจะป้องกันการเข้าถึงข้อมูล การควบคุมและการแจกจ่ายข้อมูล ส่วนบุคคล

หลักผลประโยชน์หรือไม่ก่ออันตราย

9

1 การชั่งน้ำหนักความเสี่ยงและผลประโยชน์ (balancing harms and benefits)

- จริยธรรมการทำวิจัยในคนในยุคใหม่ต้องการความสมดุลระหว่างความเสี่ยงต่ออันตรายและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นโดยมุ่งที่จะเห็นว่าประโยชน์ที่จะได้ต้องมากกว่าความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และความเสี่ยงต้องเป็นที่ยอมรับได้โดยอาสาสมัคร
- การวิเคราะห์ความเสี่ยงและประโยชน์มีผลต่อสวัสดิภาพและสิทธิของอาสาสมัคร
- การทำวิจัยเพื่อองค์ความรู้ที่ก้าวหน้าบางครั้งไม่สามารถคาดการณ์เรื่องอันตรายหรือประโยชน์ได้ ดังนั้นหลักการสำคัญในการให้ความเคารพในความเป็นศักดิ์ศรีของคน จำต้องอาศัยกระบวนการวิจัยที่ออกแบบถูกต้อง เชื่อถือได้ โดยเฉพาะการทำวิจัยทางชีวเวชศาสตร์หรือวิจัยสุขภาพ ในการวิจัยด้านอื่น ๆ อาจไม่ชัดเจนด้านความเสี่ยงและผลประโยชน์ เช่น ทางรัฐศาสตร์ เศรษฐกิจ หรือประวัติศาสตร์ปัจจุบัน (รวมประวัติบุคคล) แต่ผลการวิจัยอาจทำลายชื่อเสียงขององค์กรหรือบุคคลได้

หลักผลประโยชน์หรือไม่ก่ออันตราย

10

2 การลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด (minimizing harm)

- เป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะต้องหลีกเลี่ยงป้องกัน หรือให้เกิดอันตรายให้น้อยที่สุด
- อาสาสมัครต้องไม่เสี่ยงกับอันตรายโดยไม่จำเป็น
- ควรพยายามใช้ขนาดตัวอย่างให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยที่ขนาดตัวอย่างเล็กๆ นี้มีคุณค่าทางวิทยาศาสตร์

การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ มีสูตร และการคำนวณ จำนวนตัวอย่างต้องแน่นอน และเป็นตัวแทนของประชากรศึกษา

การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เพราะส่วนใหญ่สุ่มตามเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ถูกวิจัย ไม่เน้นการเป็นตัวแทน นักวิจัยเชิงคุณภาพ จึงต้องระมัดระวังในเรื่องการตรึงตรา ให้มากที่สุด

3 การสร้างประโยชน์ให้สูงสุด (maximizing benefit)

- หลักการเกี่ยวกับผลประโยชน์ของการวิจัย คือความมีเมตตา ซึ่งจะกำหนดให้คำนึงการให้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้อื่น
- การทำวิจัยในคนมุ่งเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกวิจัยโดยตรง และเพื่อบุคคลอื่นหรือสังคมโดยรวม หรือเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

หลักยุติธรรม

11

- ❑ หลักยุติธรรมหมายถึงความเที่ยงธรรม (fairness) และความเสมอภาค (equity)
- ❑ ความยุติธรรมเชิงกระบวนการต้องมีกระบวนการที่ได้มาตรฐานและยุติธรรมในการพิจารณาโครงร่างการวิจัย เป็นกระบวนการอิสระ
- ❑ ความยุติธรรมมุ่งกระจายภาระและประโยชน์อย่างทั่วถึง นำไปสู่ข้ออ้างว่าไม่ควรแสวงหาประโยชน์จากการทำวิจัยในกลุ่มคนอ่อนแอหรือเปราะบางที่ไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์ตนเองได้ เพียงเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
- ❑ ความยุติธรรมสะท้อนโดยการไม่ทอดทิ้งหรือแบ่งแยกบุคคลหรือกลุ่มคนที่อาจได้ประโยชน์จากความก้าวหน้าของการวิจัย

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพกับจริยธรรม

12

การออกแบบวิจัย

- ❑ หัวข้อ/ ประเด็น/ ชื่อเรื่อง การวิจัย (เป็นการตีตราหรือไม่?)
- ❑ คุณค่าทางวิจัยเชิงคุณภาพ (ประโยชน์สูงสุดในการนำไปใช้/ นำไปอ้างอิงทางวิชาการ ฯลฯ)
- ❑ การใช้ข้อมูลแบบปฐม / ทุตติภูมิ

การสุ่มตัวอย่าง (snowball/ Respondent Driven Sampling/ Dimensional Sampling)

- ❑ การไม่มีอคติในการเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการวิจัย (ค่านิ่งและตระหนักถึงเกณฑ์คุณสมบัติในการคัดเลือก คัดออก ยุติ ฯลฯ)
- ❑ การพิจารณาส่วนได้ส่วนเสียของผู้มีส่วนในการวิจัย (การปกป้อง คุ่มครอง ผู้ถูกวิจัยตาม/นอกเหนือกระบวนการ)
- ❑ จำนวนตัวอย่าง/ กลุ่มตัวอย่าง ที่กำหนดไว้ กับการเก็บได้จริง (เก็บได้จริงตามจำนวน ไม่ครบ หรือเกินจำนวนที่กำหนดไว้ได้หรือไม่ และ เป็นการผิดจริยธรรมและจรรยาบรรณนักวิจัยเชิงคุณภาพหรือไม่)

การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยเชิงคุณภาพ

- เกณฑ์ในการคัดเลือก (คุณสมบัติของอาสาสมัครเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมวิจัย) ได้แก่ เกณฑ์คัดเข้า คัดออก ยุติ และ ถอนตัว เหมาะสม สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์สถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย
- กระบวนการคัดเลือกที่ไม่นำไปสู่ผลกระทบทางสังคมซึ่งอาจนำไปสู่การ กล่าวโทษ การตีตรา หรือการเลือกปฏิบัติ
- วิธีการเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยต้องเป็นธรรม ไม่มีอคติลำเอียง หรือไม่เลือกปฏิบัติ
- เคารพสิทธิและการตัดสินใจของผู้ที่สนใจต้องการอาสาเป็นผู้เข้าร่วมวิจัย

การเก็บข้อมูล

- การเข้าถึงผู้ถูกวิจัย (กระบวนการขออนุญาตจนถึงตัวผู้ถูกวิจัย)
- วิธีการเก็บข้อมูล (สัมภาษณ์ สังเกต ปฐมภูมิ ทุตยภูมิ)
- การเคารพผู้เข้าร่วมวิจัย
- การปรึกษาหารือกับชุมชน (กรณีการวิจัยชุมชนกับประเด็นเปราะบาง ที่ทำในกลุ่มเปราะบาง)

การวิเคราะห์ข้อมูล

- ข้อมูลจะมีหลากหลายระดับ เนื่องจาก ประเด็นที่ตั้งไว้มีความยืดหยุ่นสูง นักวิจัยเชิงคุณภาพสามารถซักถามได้อย่างลึกที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถอธิบายได้ดี และเป็นจริงมากที่สุด การนำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผล จึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและพอควรที่จะนำข้อมูลมาอธิบายในหัวข้อ เหตุผล วัตถุประสงค์หลัก ที่กำหนดไว้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ
- ข้อมูลที่จะใช้เป็น **Quotation** กับหลักจริยธรรมหรือ จรรยาบรรณของนักวิจัยเชิงคุณภาพ

การตีความข้อมูล

- กรอบจริยธรรมและจรรยาบรรณนักวิจัยเชิงคุณภาพกับการตีความ
- การพิจารณาส่วนได้ส่วนเสียของผู้มีส่วนในการวิจัย

การเขียนรายงาน/ นำเสนอข้อมูล

- ไตร่ตรองและตระหนักถึงการนำเสนอข้อมูลบางส่วนที่มีผลกระทบรุนแรงต่อผู้ถูกวิจัย
- การใช้ประโยคหรือคำพูดของผู้ถูกวิจัยมาอ้างอิงเป็น Quotation
- คำนึงถึงผู้ใช้ประโยชน์จากการนำเสนอข้อมูล
- การใส่ภาพประกอบของผู้ถูกวิจัยในการนำเสนอข้อมูล (ทั้งใน Presentation/ report)
- การระบุ (ชื่อ/ ที่อยู่/ รายละเอียด ฯลฯ) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรายงาน/ภาคผนวก

ประเด็นทางจริยธรรม ที่ควรให้ความสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

17

งานวิจัยเชิงคุณภาพอาศัยการรวบรวมข้อมูลด้วยการ
สืบค้นเอกสาร การสังเกต สัมภาษณ์ รวมทั้งการ
บันทึกภาพและเสียง

จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง
การทำงานเหล่านี้จึงต้องมีขอบเขตและความตระหนัก
ของจริยธรรมทางการวิจัย

ประเด็นด้านจริยธรรมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

18

1. ความรับผิดชอบต่อ ผู้เข้าร่วมวิจัย (Participants, Key informants)
2. การคุ้มครองผู้เข้าร่วมวิจัยจากความกระทบกระเทือนใจ และ
อันตรายทางกาย การปกป้องการหลอกลวง การคุ้มครอง
ความเป็นส่วนตัว

ประเด็นด้านจริยธรรมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

19

3. คำยินยอมจากผู้เข้าร่วมวิจัยที่ได้อบรมเข้าหมายของงานวิจัย

การนำข้อมูลไปใช้งาน และการไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัยที่ให้ไว้ไปสู่สาธารณะ

ประเด็นด้านจริยธรรมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

20

4. การสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ในเรื่องเพศสัมพันธ์ ด้วยคำถามที่เจาะลึก เช่น

“ท่านมีคู่นอนเพศสัมพันธ์ในปัจจุบันกี่คน”

“ท่านมีการร่วมเพศ คีฬา กี่ครั้ง”

“ท่านมีการร่วมเพศทางทวารหนักหรือไม่” เป็นต้น

(นักวิจัย ควรชี้แจงนำหน้า ถึงประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)

- การถามคำถามที่ผู้ตอบเกิดความรู้สึกอึดอัด ตอบไม่ได้ เช่น มีประเด็นที่ถามซ้ำกันหลายประเด็นในคำถามเดียวกัน และคำตอบต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำถามในแบบสอบถามของการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง
(ท่านได้รับความสะดวกสบายในการไปโรงพยาบาล สถานศึกษา วัด อย่างไรบ้าง)
(ท่านบริโภค ผัก ผลไม้ นม และ อาหารเสริม ในสัปดาห์ที่ผ่านมาหรือไม่)
- ผู้วิจัยทำตัวเป็นลูกค้าเพื่อเข้าถึงข้อมูลจากคลินิกทำแท้งโดยไม่ได้รับอนุญาต (เถื่อน)

ประเด็นด้านจริยธรรมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

- การสังเกตเห็นพฤติกรรมการใช้บริการสาธารณสุขของแม่ในสถานบริการผ่านกล้องวงจรปิด (แม่ให้นมลูก แม่อาจตีลูกที่ดื้อ ชน เป็นต้น)
- การสังเกตห้องนอนของผู้สูงอายุ เพื่อศึกษากระบวนการดูแลผู้สูงอายุ
- การสัมภาษณ์หญิงบริการ โดยมีการถ่ายภาพประกอบ เพื่อนำไปยืนยันกับแหล่งทุนว่าได้ไปรวบรวมข้อมูลจากหญิงบริการมาจริง
- การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ป่วยระดับติดเตียง
- การนำข้อมูลจากการวิจัยเรื่องการเสพยาเสพติดไปเปิดเผยให้ตำรวจทราบ

ประเด็นด้านจริยธรรมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

23

- การวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก (เช่น ข้อมูลจากสื่อ หนังสือพิมพ์/ อินเทอร์เน็ต/ นิตยสาร ฯลฯ) ร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิ กับ การขอความยินยอม และ ผลกระทบของ บุคคลที่ถูกรบกวนใน ข้อมูลทุติยภูมิ กับประเด็น ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณของ นักวิจัยเชิงคุณภาพ

ประเด็นด้านจริยธรรมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

24

- การนำภาพถ่ายของผู้เข้าร่วมวิจัยมาประกอบการนำเสนอในรายงาน วิจัย ซึ่งเป็นภาพถ่ายในการเข้าร่วมกลุ่มระหว่างการเก็บข้อมูลด้วย วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก และ การจัดทำสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ระบุ ในเอกสารว่าจะมีการถ่ายภาพและบันทึกวิดีโอระหว่างการเก็บ ข้อมูล และผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมเรียบร้อยแล้ว

ประเด็นด้านจริยธรรมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

25

- การใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ในการเก็บข้อมูล เกี่ยวกับ พฤติกรรมต่าง ๆ เช่น

การใช้ **Google Map** ร่วมกับ แบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ผ่านทาง **Online** หรือ ผ่านทาง โทรศัพท์มือถือ เพื่อทำ **mapping** ผู้ที่ป่วยเป็นโรคเรื้อน หรือ โรคติดต่อที่ร้ายแรง ซึ่งอ่อนไหวต่อความรู้สึกของคนในชุมชน หรือสังคม รอบข้าง

การใช้ เบอร์โทรศัพท์มือถือและพฤติกรรมการใช้มือถือของอาสา เพื่อนำไปสู่การค้นหาว่า อาสาฯ มี พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถืออย่างไร ติดต่อกันมากที่สุด และรองลงมา โดยนำมาเป็น วัตถุประสงค์หลักในการศึกษาวิจัย

ข้อพึงปฏิบัติของนักวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ)

26

- เตรียมโครงร่างวิจัยอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย
- คำนึงถึงผู้เข้าร่วมวิจัยโดยเตรียมการอย่างเหมาะสมสำหรับ
  - กระบวนการคัดเลือก
  - การขอความยินยอม
  - การรักษาความลับ
  - การรับผิดชอบไม่ให้เกิดความเสี่ยงหรืออันตรายต่อผู้เข้าร่วมวิจัย
- มีวิธีการจัดการต่อกระบวนการวิจัยที่ไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของผู้เข้าร่วมวิจัยอย่างเหมาะสม

ข้อพึงปฏิบัติของผู้เข้าร่วมวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ)

27

- ทราบกติกการในการเข้าร่วมการวิจัยที่ดี (การยินยอมพร้อมใจ/ วัตถุประสงค์ของการให้ความยินยอม/ การได้รับการปกป้องสิทธิและศักดิ์ศรี)
- ทราบสิทธิของตนเองในการเข้าร่วมวิจัย (ความมีอิสระเสรีในการตัดสินใจด้วยตนเอง/ ความเข้าใจถึงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดและประโยชน์ที่จะได้รับ)
- ตระหนักในการรักษาสิทธิของตนเอง (เข้าใจและรับรู้ถึงความเที่ยงธรรมที่ต้องได้รับ)

บททิ้งท้าย จริยธรรมหรือจรรยาบรรณพื้นฐาน 10 ประการของนักวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ)

28

การเป็นนักวิจัยที่ดี ต้องปฏิบัติตาม “จริยธรรมพื้นฐาน 10 ประการของนักวิจัย”

ประการที่หนึ่ง	ต้องได้รับการยินยอมจากประชากรตัวอย่างในการวิจัย
ประการที่สอง	ต้องเคารพประชากรตัวอย่างเสมือนอาจารย์ของตน
ประการที่สาม	ต้องเก็บความลับของข้อมูลที่ได้จากประชากรตัวอย่างอย่างเคร่งครัด
ประการที่สี่	ต้องไม่ทำให้ประชากรตัวอย่างเกิดความบั่นทอนทั้งทางกายและใจ
ประการที่ห้า	ต้องให้เกียรติผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนช่วยเหลือในการวิจัย
ประการที่หก	ต้องให้เกียรติในการอ้างอิงข้อมูล
ประการที่เจ็ด	ต้องซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ ไม่หลอกลวง ผลการวิจัยต่อสาธารณชน
ประการที่แปด	ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความรู้ที่ได้จากการวิจัยให้เป็นสาธารณประโยชน์
ประการที่เก้า	ต้องหลีกเลี่ยงประเด็นหรือหัวข้อวิจัยที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องงมงาย
ประการที่สิบ	ต้องให้ผู้ไข้ข้อมูลเข้าถึงข้อมูลหรือผลการวิจัยโดยง่าย

(ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต, 2549)

